

7/5662

T.C.
DIŐIŐLERİ BAKANLIĐI
Siyaset Planlama Genel M¼d¼r YardımcılıĐı

Sayı : 026.21/2002/SPGY/55463
Konu : Yazılı Soru Önergesi

ÇOK İVEDİSÜRELİ

13.02.2002

SÜRELİ - ÇOK İVEDİ

TÜRKİYE BÜYÜK MİLLET MECLİSİ BAŐKANLIĐINA

İLGİ: 29 Ocak 2002 tarih ve A.01.0.GNS.0.10.00.02-7/5662-13077/31205 sayılı yazıları

Aksaray Milletvekili Sayın Ramazan Toprak'ın Sayın Başbakanımıza yönelttiĐi ve Sayın Başbakanımızca eşĐüdüm¼mde yanıtlanması tensip olunan ilĐide kayıtlı yazılarına ekli soru önergesinin cevabı ilişikte sunulmaktadır.

Saygılarımla arzederim.

İCİM

İCİM
Bakan

EK: Soru önergesi yanıtı

**AKSARAY MİLLETVEKİLİ SAYIN RAMAZAN TOPRAK'IN
YAZILI SORU ÖNERGESİ**

SORULAR:

Yüksek malumları olduğu üzere, geçtiğimiz günlerde Suudi Arabistan'ın Mekke kentindeki Osmanlılar döneminde Kabe'nin korunması amacıyla yapılmış olan tarihi Ecyad Kalesi'nin yıkılması olayı nedeniyle,

1. Sözkonusu Ecyad Kalesi'nin, Suudi yetkililerince ilk kez 1991 yılı başında yıkılması için ihale edildiği göz önüne alındığında, aradan geçen uzun zaman dilimi içerisinde yıkımın önlenmesi konusunda herhangi bir diplomatik girişim olmuş mudur?
2. Diplomatik girişim oldu ise, ayrıntıları nelerdir?
3. Suudi Arabistan Hükümeti nezdinde yapılacak girişimlerle, anılan Hükümetin konuyu UNESCO'ya intikal ettirmesi ve "insanlığın ortak kültür mirası" kararı istihali yönünde herhangi bir girişimde bulunulmuş mudur?
4. Ecyad Kalesi'nin yıkılması nedeniyle, adı geçen ülkeye karşı uyarı niteliğinde herhangi bir diplomatik girişimde bulunulmuş mudur?
5. İnsanlığın ortak tarihi / kültür mirası olan Kale'nin yerine hiç değilse önceki mimariye uygun olarak aynen yapılması konusunda girişimde bulunmayı düşünüyor musunuz?
6. Bugün itibariyle, Osmanlı Devleti'nin toprakları üzerinde kurulmuş bulunan 34 ülke topraklarındaki tarihi kültür değerlerimizin aynı akıbete uğramaması konusunda herhangi bir diplomatik girişimde bulunulmuş mudur? Bulunulmadı ise, düşünüyor musunuz?

YANITLAR:

Suudi Arabistan basınında 2001 Şubat ayının ikinci yarısında, İslam İşleri ve Vakıflar Bakanlığının bazı üst düzey yetkililerine atfen, Mekke'de "Ecyad (Ajyad) Kalesi" adıyla bilinen tarihi kalenin Al Harameyn Vakfı'na devredilmesine karar verildiği, yıkılarak boşalacak alan ve çevresine hacılara hizmet etmek üzere çeşitli binalar inşa edileceği yolunda haberler yayınlanmıştır.

Bu gelişme üzerine, konu Suudi Arabistan makamları nezdinde, Riyad'da ve Ankara'da gündeme getirilmiş ve endişelerimiz muhataplarımıza iletilmiştir. Sözkonusu girişimlerde, Ecyad Kalesi'ni Türk-Suudi ortak tarihi ve kültür mirasının bir parçası olarak değerlendirdiğimiz belirtilerek, bu ortak kültür mirasının yok edilmesinin Türk kamuoyunda hassasiyet ve derin bir üzüntü yaratacağı vurgulanmıştır. Suudi Arabistan Hükümeti'nin hacılara daha iyi hizmet sunma girişimleri çerçevesinde Kabe etrafında yeni yerleşim alanları oluşturulması düşünülüyorsa, bu hususta karar alınırken Türk kamuoyunun konuya ilişkin haklı duyarlılığının da dikkate alınmasını beklediğimiz bildirilmiştir. Benzeri girişimler, izleyen dönemde tekrarlanmıştır.

Bu girişimlerimizin ardından, Haziran ayında, yetkili Suudi makamlarının Kale'nin

korunmasını sağlayacak şekilde yeni çizimlerin hazırlanmasını istedikleri şeklinde bilgiler alınmıştır.

Bu haberlerin ertesinde, Suudi Arabistan Dışişleri Bakan Yardımcısı'nın 18-20 Haziran 2001 tarihlerinde ülkemize yaptığı ziyaret sırasında da konu tarafımızdan gündeme getirilmiş; olası yıkım haberinin kamuoyumuzda büyük kaygı uyandırdığı, sözkonusu Kale'nin muhafazası ve Mekke'deki otel ve alışveriş merkezi projesine Kale'yi koruyarak devam edilmesi talimatı verildiğinin öğrenilmesinden memnuniyet duyulduğu belirtilmiştir.

Ancak, daha sonraki dönemde, 26 Aralık 2001 tarihli Suudi basınında Ecyad Kalesi'nin restore edilmesini de kapsayan 6 milyar SAR tutarındaki iş merkezi ve otel kompleksi projesine onay verildiği yolunda haberler çıkmış ve Suudi Arabistan İslami İşler Bakanı tarafından yapılan açıklamaya atfen, Mekke Belediyesi'nce yaptırılacak olan sözkonusu projeye "Kale'nin yıkılarak aslına uygun olarak yeniden yapılmasının", yüksek binaların ise Kale'nin çevresindeki alanda inşa edilmesinin öngörüldüğü, Kale'nin korunmasına yönelik kararın Mekke halkının endişelerini de ortadan kaldıracığı kaydedilmiştir. Bu haberlerin hemen ardından Kale'nin yıkımına başlandığı gerek Cidde Başkonsolosluğumuz gerekse bölgede yerleşik vatandaşlarımızca da tespit edilmiştir.

Bu gelişmeler üzerine Ankara'daki Suudi Arabistan Büyükelçiliği nezdinde derhal girişimde bulunularak, Ecyad Kalesi'nin yıkımına başlanmasını öğrenmekten üzüntü duyduğumuz, yıkım kararından vazgeçilmesini beklediğimiz vurgulanmıştır. Riyad Büyükelçimiz de Suudi Arabistan İslami İşler ve Evkaf Bakanıyla görüşmüştür. Riyad Büyükelçimiz bu görüşme sırasında, Kale'nin bir oldubittiyle yıkılmış olmasından duyduğumuz üzüntüyü ifade etmiş, Suudi Arabistan'da bugüne kadar mevcudiyetini koruyabilmiş Osmanlı-Türk eserlerinin akıbetinden duyduğumuz endişeyi dile getirmiştir. Büyükelçimiz sözkonusu görüşmede ayrıca, projeye ilişkin resmi bilgi verilmesini beklediğimizi, Suudi Arabistan makamlarının Kale'nin eski haliyle yeniden inşa edileceğine ve Suudi Arabistan'daki diğer Osmanlı-Türk eserlerinin koruma altında olduğuna dair bir açıklama yapmalarının yararlı olacağına inandığımızı vurgulamıştır. Suudi Bakan cevaben, Kale'nin aynı yerde ve tüm özellikleri muhafaza edilmek suretiyle yeniden inşa edileceğini, bu çerçevede Kale'nin mimari özelliklerinin ayrıntılarıyla kayıt altına alındığını belirtmiştir.

Kale'nin yıkılması, Suudi makamlarıyla ikili görüşmelerin yanı sıra tarihi ve kültürel varlıkların korunmasına ilişkin uluslararası sözleşmeler bağlamında UNESCO nezdinde de diplomatik girişim konusu yapılmıştır.

Bir kültür varlığının 'Dünya Miras Listesine' kaydedilmesi münhasıran eserin bulunduğu ülke makamları tarafından yapılabilecek girişimlerle mümkündür. Diğer bir deyişle, başka bir ülke topraklarında bulunan bir kültür varlığının 'Dünya Miras Listesine' kaydı için Türkiye'nin girişimde bulunması mümkün değildir. Bununla birlikte, Suudi Arabistan'ın da taraf olduğu ve bu yıl 30uncu yıldönümü kutlanacak olan, UNESCO çerçevesindeki Dünya Kültürel ve Doğal Mirasının Korunmasına Dair 1972 Sözleşmesi'nin 4üncü maddesine göre, taraf ülkeler kültürel mirası korumak ve gelecek nesillere intikal ettirmekle yükümlüdürler. Ayrıca, Sözleşme'nin 6ncı maddesinin 1inci fıkrası, kültür mirasının bütün uluslararası toplum tarafından işbirliğiyle korunması gereken evrensel bir miras olduğunu belirtmektedir.

UNESCO nezdinde Daimi Temsilciliğimizce UNESCO Genel Müdürü'ne muhatap 11 Ocak 2002 tarihli bir mektupla Kale'nin yıkımına olan tepkimiz dile getirilmiş ve UNESCO'nun Suudi Arabistan makamları nezdinde gerekli girişimlerde bulunması istenmiştir. Mektubun tevdiî vesilesiyle UNESCO Kültür İşlerinden Sorumlu Genel Müdür Yardımcısı'yla yapılan görüşmede de bu konuda inisiyatif alınması, UNESCO'nun yaklaşımını yansıtan bir açıklama yapılması ve Suudi Arabistan'ın Ecyad Kalesi'ni yeniden inşa etmesi için gerekli teşebbüslerde bulunmasını beklediğimiz ifade edilmiştir.

Genel Müdür Yardımcısı, durumu üzüntüyle karşıladıklarını, Genel Müdür'ün de konuya özel önem atfettiğini, mektubumuzda yer alan görüşlerimizin özenli bir şekilde değerlendirileceğini beyan etmiştir. Genel Müdür Yardımcısı, Suudi Arabistan Daimi Temsilciliği'ne 9 Ocak 2002 tarihinde konuya ilişkin bir mektup gönderdiğini ve ayrıca telefonla da girişimde bulunduğunu, Suudi Arabistan Daimi Temsilcisi'ne konunun egemenlikle ilgili bir husus teşkil etmediğini, kültürel mirasın korunmasının Suudi Arabistan dahil topraklarında tarihi eser bulunan tüm devletlerin sorumluluğu olduğunu, bu eserlerin 'Dünya Mirası Listesi'ne kayıtlı olup olmamasının da eserlerin korunmasına atfedilmesi gereken önem itibarıyla prensipte bir farklılık göstermediğini belirttiğini, UNESCO görev çerçevesine giren bu konuda kendilerinin de resmi bir yanıt beklediklerini ifade ettiğini, konuyu takip ettiklerini ve bilgiler ellerine ulaşır ulaşmaz gereken değerlendirmeyi yapacaklarını kaydetmiştir.

UNESCO nezdinde Daimi Temsilcimiz, 16 Ocak 2002 tarihinde UNESCO Genel Müdürü Koichiro Matsuura'yı ziyaretinde, Ecyad Kalesi'nin Suudi Arabistan makamlarınca yıktırıldığına işaretlerle, hiçbir şekilde kabul edilemeyecek bu eylemin insanlığın ortak kültür mirasına yönelik bir cürüm oluşturduğunu vurgulamıştır.

Eski Osmanlı topraklarındaki tarihi ve kültürel nitelikli mimari eserlerin korunması için bunların bulunduğu ülkeler makamlarıyla çeşitli düzeylerde sürekli temaslar yapılmaktadır. Bir sorunla karşılaşılmaması halinde, ikili düzeyde yapılan diplomatik girişimlerimizin yanı sıra, konu, tarafımızdan UNESCO başta olmak üzere ilgili uluslararası kuruluşların da dikkatine getirilmektedir.